

Існуючі технології інтеграції баз даних здебільшого орієнтовані на використання реляційної моделі даних (ODBC, BDE та ін.), що забезпечує досягнення схемної однорідності за визначенням. Застосування названих технологій дає змогу стверджувати можливість формування професійного рівня схемної інтеграції розподілених баз даних. На схемному інтеграційному рівні розв'язуються завдання табличного подання даних незалежно від специфіки визначення локальних баз даних у середовищах СУБД, наприклад, таких як Paradox, Fox-Pro, Oracle, Access та ін.

На цьому рівні інтеграції принципово важливим є існування подання всіх розподілених баз даних у вигляді реляційних схем, що гарантує досягнення схемної модельної однорідності й розв'язання цільової інтеграційної проблеми.

Іншим важливим аспектом побудови інтегрованих розподілених баз даних є та обставина, що у середовищі нових інформаційних технологій бази даних повинні володіти єдиною інфологічною та концептуальною основою. Схемна однорідність реляційних баз даних не стосується проблем забезпечення єдності смислового змісту розподілених даних. Будь-яка сучасна інформаційна система оперує системами локальних баз даних як технологічними інструментами, при цьому на перший план висувається проблема досягнення семантичної однорідності всіх інформаційних ресурсів.

Традиційно важливим аспектом побудови інтегрованих розподілених баз даних є визначення професійного інтерфейсу на рівні використання мережевих технологій доступу до розподілених баз даних. Очевидно, що інтеграція баз даних, що перетинаються, в інтересах кількох інформаційних технологій визначає необхідність розгля-

ду методів і засобів управління й доставки однорідних інформаційних ресурсів на основі суперпозиції механізмів маршрутизації й комунікації інформаційних потоків.

Розподілені інформаційні системи стають структурою, що об'єднує засоби телекомунікації та обчислювальної техніки в єдину систему зберігання, обробки, обміну й управління інформацією.

Заключення. Як легко бачити, деякі із запропонованих заходів цілком доступні для впровадження самому ВАКУ, інші потребують постанов уряду або навіть змін у законодавстві. Але треба зробити перший крок: визнати, що діюча система присудження наукових ступенів в Україні не повністю відповідає тим завданням, які перед нею стоять. Якщо цей перший крок буде зроблено, то вже легше зробити і другий: визнати, що косметичні й багато в чому формальні заходи, які застосовує ВАК, докорінно виправити ситуацію не можуть. Зростаюча з початку 1990-х років девальвація українських наукових ступенів у сучасній ситуації перестає бути внутрішньою проблемою українських учених, вона починає рикошетом бити по всій репутації системи підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації України. А це, в свою чергу, підриває довіру до нашої країни як до повноправного учасника Болонського процесу.

1. Калиниченко, Л.А. Методы и средства интеграции неоднородных баз данных [Текст]: монография / Л.А.Калиниченко. – М.: Наука, 1983. – 424 с. 2. Арсеньев, Б.П. Интеграция распределенных баз данных [Текст]: монография / Б.П.Арсеньев, С.А.Яковлев. – СПб.: Издательство "Лань", 2001. – 464 с. 3. Танянский, С.С. Сравнительная характеристика показателей сложности выполнения запросов в реляционных СУБД [Текст] / С.С.Танянский, В.В.Тулупов, В.А.Филатов // Системы обработки информации: Сборник научных работ: Выпуск 2. – Харьков: ХВУ, 2004. – С. 91 – 95.

Надійшла до редколегії 3.08.09

ПСИХОЛОГІЯ

УДК 327.54:355+042.3

Я. М. Жарков, канд. істор. наук,
М.І.Онищук, канд. істор. наук, доц.

ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА ЗБРОЯ: ВИКЛИКИ ХХІ СТОЛІТТЯ

В статті розглядається можливість появи і розвитку нових видів зброї на рубежі століть, виклики і загрози, які можуть виникнути в глобальному інформаційному суспільстві у ХХІ столітті. Надається загальна характеристика інформаційно-психологічної зброї.

Ключові слова: інформаційно-психологічна зброя, психологічна боротьба.

In the article the probability of invention and development of new types of weapon at the turn of the centuries, challenges and threats which can appear in the global informational society in the XXI century is considered. The general characteristic of information and psychological weapon is also stated.

Keywords: information and psychological weapon, psychological operations.

Вступ. Поняття і самі терміни "психологічна війна", "інформаційно-психологічна операція", "психологічна боротьба", "інформаційно-психологічне протистояння" і ін. виникли не так давно. Сьогодні вони використовуються дуже часто і, як правило, характеризують такі методи боротьби, які безпосередньо не пов'язані зі збройною боротьбою. У вітчизняній науковій літературі ще не усталена єдина термінологія і класифікація інформаційно-психологічної зброї, відсутня науково-методологічна база досліджень в цій галузі, не в повному обсязі систематизовані погляди військових науковців щодо інформаційно-психологічного забезпечення застосування військ (сил) в сучасних локальних війнах і збройних конфліктах. Існує і багато інших проблем, особливо тих, що пов'язані з розвитком сучасних технічних засобів, технологічних програм, створенням новітніх технологій застосування інформаційно-психологічної зброї.

На рубежі ХХ і ХХІ століть надзвичайну увагу представників всіх наук, особливо філософії, психології, по-

літології, історії, етнографії і багато інших привертають проблеми застосування інформаційної зброї, як продукту глобального інформаційного суспільства. Серед зарубіжних авторів, що займаються цими проблемами, слід зазначити роботи Т. Стоуньєра, Р. Катца, Д. Рісмана, Х. Шрадера, Д. Тапскотта, М. Маклюєна, Э. Тоффлера, П. Дракера, М. Бангеманна, Д. Лайона, Дж. Мартина і інших.

У вітчизняній науковій літературі в цілому розкриті основна сутність і зміст інформаційної зброї. Визначення, класифікація і властивості інформаційної зброї викладені у наукових працях Толубко В.Б., Почепцова Г.Г., Перепелиці Г.П., Литвиненко О.В. та багатьох інших дослідників феномена інформаційної зброї. [1].

Інформаційна зброя – це пристрої і засоби, призначені для того, щоб надати протидіючій стороні максимальної шкоди в ході інформаційної боротьби (шляхом небезпечних інформаційних впливів). [2, с. 39].

Толубко В.Б. визначає інформаційну зброю як сукупність технічних, організаційних, політичних і подібних

засобів, за допомогою яких реалізуються інформаційні загрози. [3, с. 18].

Якщо інформаційна зброя, як поняття і технологія впливу, знайшла в цілому своє місце у наукових дослідженнях, то сутність і зміст "психологічної зброї", проблеми поєднання інформаційної і психологічної компоненти у технологіях інформаційно-психологічного впливу сьогодні ще залишаються поза увагою психологів, політологів, соціологів, інформаційних аналітиків.

Проблеми становлення і розвитку інформаційно-психологічної зброї на рубежі століть, виклики і загрози, які можуть виникнути в глобальному інформаційному суспільстві актуальні сьогодні не тільки з військової точки зору, але й з точки зору перспектив розвитку суспільства в цілому.

Основна частина. Еволюція розвитку поняття "інформаційно-психологічної зброї" безпосередньо пов'язана з виникненням і застосуванням засобів комунікації з одного боку і вдосконаленням технологій психологічного впливу на людину – з іншого. Крім того, досягнення сучасної науки і техніки зумовили розвиток інформаційних і психофізіологічних технологій, що дозволяють створювати засоби і методи прихованого дистанційного впливу на психіку і фізіологію людини або групи людей.

Десять століть були необхідні людству щоб перейти від одного способу комунікації до наступного. Від усної мови до письменності, від появи друкарського станка до стрімкого розповсюдження радіо і телебачення пройшло багато тисячоліть.

Сьогодні ми є свідками того, як за декілька останніх десятиліть з'явилися і вдосконалюються сучасні системи космічного зв'язку і навігації, мобільний телефонний зв'язок, мережа Інтернет, засоби масової інформації (ЗМІ). З'явився навіть такий термін – "дипломатія CNN". Він означає, що дипломати в міністерствах закордонних справ вмиль отримують інформацію про всі найважливіші події в світі і частенько посольствам вже немає потреби повідомляти в свої столиці про це, тому що там це вже бачили. Тепер від посольств вимагається тільки аналіз вже показаних на телебаченні подій і прогноз на майбутнє. Крім того, військовослужбовці армії США, коли мова йде про успіхи чи невдачі в ході бойових дій висловлюються таким чином, що вони не перемагають до того часу, поки про це не повідомить CNN.

В сучасних умовах відбуваються два взаємопов'язані процеси: з одного боку надзвичайно швидко збільшується обсяг знань, а з іншого – з'являються нові засоби і способи для обробки цих знань, відбувається народження нових технологій. Нові технології, в свою чергу, дають людині нові знання. Процеси у замкнутому колі, що розпочалися на рубежі століть, можуть бути в цьому сенсі приголомшливими.

До перспективних гіпотетичних видів зброї масового ураження у ХХІ столітті провідний вітчизняний науковець М.І. Сенченко відносить лазерну, біоелектронну, геофізичну, генетичну, етнічну, радіологічну зброю.

За допомогою лазерної (плазмової) зброї можна відбивати атаки з повітря і з космосу. Керований згусток енергії (плазмоїд), що створюється за допомогою генераторів надвисоких частот, може уразити любую ракету чи літак.

До психофізичної зброї фахівці відносять психотропну, радіочастотну, інфразвукову зброю.

Дія геофізичної зброї заснована на використанні засобів впливу на процеси, що відбуваються у твердій, рідкій і у газовій оболонках Землі. За її допомогою можна буде стимулювати стихійні лиха: землетруси, урагани, затоплення, цунамі, сходження сніжних лавин, провокувати локальні зміни клімату, часткове розрушення

озонного шару над окремими районами планети, знищення джерел і запасів природних ресурсів, ураження флори і фауни і т. ін.

Виникнення генетичної (етнічної) зброї пов'язано з бурхливим розвитком молекулярної генетики. Уразлива дія цього виду зброї ґрунтується на розподілі генів та їх наступній рекомбінації зі створенням нових молекул дезоксирибонуклеїнової кислоти (ДНК) – носія генетичної інформації. Шляхом впровадження такого генетичного матеріалу з відповідними токсичними властивостями у вірулентні бактерії чи віруси людини можна отримати надзвичайно небезпечну зброю вибіркової дії. Можна буде впливати на групу крові, пігментацію шкіри, генетичну структуру. За своєю ефективністю, як свідчать вчені, ця зброя може порівнюватись з термоядерною.

Радіологічна зброя заснована на застосуванні радіоактивних речовин у вигляді порошкових сумішей або розчинів з радіоактивними ізотопами хімічних елементів із спеціально підбраною інтенсивністю випромінювання і періодом піврозпаду. [4, с. 86-93].

Психологічну зброю різні фахівці класифікують по-різному. Одні науковці вважають, що це зброя, дія якої заснована на використанні електромгнітного, інфразвукового і ультразвукового випромінювання. За допомогою цих засобів і способів здійснюється вплив як на психічний так і на психологічний стан людини. Частина науковців вважають, що до психологічної зброї можна віднести кодування, зомбування, психокорекцію.

Психологічна зброя, на наш погляд, – це сукупність засобів, форм, способів, методів і технологій впливу на морально-психологічний стан, психологію і поведінку людини у необхідному для протидіючої сторони напрямі.

Психологічний вплив безпосередньо пов'язаний із психологічними станами, психологічними процесами і психологічними властивостями особистості. Це вплив довготривалої дії, який спрямований на зміну у особистості, малої соціальної і великої соціальної групи ціннісних орієнтацій, духовних цінностей, національно-психологічних особливостей, відношення до історії, культури, традицій. В даному випадку психологія наближається до соціології, перетворюється у соціальну психологію. Застосування в сучасних умовах новітніх технологій навіювання, маніпулювання, дезінформувannya, поширення чуток і розповсюдження міфів, разом з організаційними заходами надає можливість впливати на широкий спектр життєдіяльності держави (стратегію розвитку, економіку, політику, духовний потенціал нації, життєвий рівень населення тощо).

Поєднання інформаційного і психологічного впливу, що на рубежі століть ми називаємо зброєю, викликає необхідність співставлення технічного і психологічного аспекту. Тобто виникає потреба визначення впливу в технічних системах (в кіберпросторі), а також впливу на свідомість (підсвідомість), психологію і поведінку людини.

Під інформаційно-психологічною зброєю слід розуміти сукупність засобів, форм, способів, методів і технологій, що використовуються для латентного (утаємненого) викривлення інформаційно-психологічного простору протидіючої сторони з метою ураження індивідуальної і масової свідомості. Тобто, не зважаючи на те, що при цьому застосовуються науково-технічні, психологічні, чи технологічні принципи, головною мішенню інформаційно-психологічної зброї виступає людський розум.

Інформаційно-психологічна зброя може бути спрямована на придушення, знищення, дезорганізацію, дезорієнтацію, дезінформацію, дезаптацію об'єкта впливу. Вона спроможна порушити психічне здоров'я, спонукати до спонтанних, немотивованих, агресивних (в якості автоагресії чи антисоціальних дій), спричинити тимча-

сові чи незворотні зміни та самознищення, підкорити свідомість особистості і спрямувати її в необхідному для субекта впливу напрямі [5].

Заклучення. Таким чином, бурхливий розвиток науки і техніки, засобів і способів комунікації, вдосконалення технологій інформаційного і психологічного впливу на людину сприяють виникненню нових видів зброї, заснованих на нових концептуальних, технічних, фізичних і технологічних принципах.

Однією з найбільш характерних особливостей інформаційно-психологічної зброї є її латентний характер, коли об'єкт не підозрює, що проти нього застосовується ця зброя. А якщо він і розуміє це, то завдяки домінуванню протиборчої сторони у інформаційній і психологічній сферах об'єкт впливу нічого не може протиставити. Са-

ме в цьому полягає головна небезпека викликів і загроз у ХХІ столітті.

1. Толубко В.Б. Інформаційна боротьба (концептуальні, теоретичні, технологічні аспекти): монографія. – К.: НАОУ, 2003. – 320 с.; Почепцов Г.Г. Теорія і практика інформаційних воєн. – Ровно: ППФ "Волинські береги", 1999 – 124 с.; Информационная война. Опыт военно-коммуникативных исследований. – М.: РИП – Холдинг, 1999, – 352 с.; Информационные психологические операции. – М.: РНП – Холдинг, 1999, – 257 с.; Теорія комунікації. – Київ: Спілка рекламистів України, Українська асоціація публік рілейшенз, 1996. – 184 с.; Литвиненко О.В. Інформаційні впливи та операції. Теоретико-аналітичні нариси: Монографія – К.: НІСД, 2003. – 240 с. 2. Панарин І.Н., Панарина Л.Г. Информационная война и мир. – М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2003. – 384 с. 3. В.Б.Толубко та ін. Інформаційна боротьба: теоретичні та воєнно-прикладні аспекти: Навчальний посібник. – Київ: НАОУ, 2003. 217 с. 4. Сенченко Н.И. Теория и практика невидимых войн. – Киев: КИТ, 2009. – 504 с. 5. Валентин Лисенко. Проблеми інформаційної незалежності держави. Соціум, 10 січня 2007р.

Надійшла до редколегії 17.06.09

УДК 159.9:37.015.3

О.В. Мамічева, канд. психол. наук, доц.,
О.Д. Сафін, д-р психол. наук, проф.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ПРЕДМЕТНО-ПЕДАГОГІЧНИХ І ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ, ПЕДАГОГІЧНОГО СТИЛЮ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У науковій статті наведено результати експериментального дослідження, присвяченого виявленню взаємозв'язку предметно-педагогічних здібностей, педагогічного стилю та індивідуальності викладачів вищих навчальних закладів. Паралельно з цим здійснено порівняльний аналіз цих зв'язків у викладачів гуманітарного та математичного напрямків, причому у різних стажевих групах.

Ключові слова : взаємозв'язок, педагогічні здібності.

In the scientific article the results of experimental research, devoted the exposure of interrelation objective and pedagogical capabilities, pedagogic style and individuality of teachers of higher educational establishments are carried out. In parallel with it the comparative analysis of these connections for the teachers of humanitarian and mathematic directions, thus in different probationer groups is carried out.

Вступ. Вивчення взаємозв'язку предметно-педагогічних здібностей та індивідуального стилю педагогічної діяльності викладача-предметника здійснювалося у два етапи: виявлення характеру взаємозв'язку компонентів предметно-педагогічних здібностей та індивідуального стилю педагогічної діяльності викладачів залежно від навчальної дисципліни, що викладається, а також етапу професійного становлення; дослідження особливостей взаємозв'язку предметно-педагогічних здібностей та індивідуального стилю педагогічної діяльності викладачів у зв'язку з різномірними індивідуальними властивостями. За допомогою кореляційного аналізу встановлена наявність статистично достовірних зв'язків між показниками предметно-педагогічних здібностей та індивідуального стилю педагогічної діяльності викладача. Виявлено збільшення кількості взаємозв'язків між показниками предметно-педагогічних здібностей і стилю до етапу професійної зрілості у викладачів в обох предметних групах. Причому найбільш інтенсивно це збільшення відбувається у викладачів математики.

Основна частина. Між показниками індивідуального стилю педагогічної діяльності і предметно-педагогічних здібностей кількість зв'язків до етапу професійної зрілості у вибірці математиків значно збільшується, а у вибірці психологів та дефектологів – зменшується. Найбільша кількість зв'язків у першій стажевій групі викладачів гуманітарного напрямку має показник педагогічного такту, а у другий – показник незадоволеності педагогічною професією. Останній факт здається нам вкрай цікавим і свідчить про те, що саме незадоволеність своєю діяльністю є стимулом для подальшого вдосконалювання стилю зрілого викладача-гуманітарія. Серед показників індивідуального стилю педагогічної діяльності найбільшу кількість взаємозв'язків у молодих гуманітаріїв мають показники оцінних і дидактичних дій, що характеризують творче навчання, у зрілих – показ-

ники невербального дисциплінування і дидактичних дій, що характеризують проблемне навчання [10].

У викладачів математики до етапу професійної зрілості збільшується кількість взаємозв'язків показників індивідуального стилю педагогічної діяльності із показниками здібностей як професійно-педагогічних, так і предметно-педагогічних). Цікаво, що в обох стажевих групах викладачів математики найбільшу кількість взаємозв'язків серед показників педагогічних здібностей має показник емпатії, що збігається з даними, отриманими на вибірці випускників вищих навчальних закладів. Серед показників індивідуального стилю педагогічної діяльності у молодих математиків найбільшу кількість взаємозв'язків з показниками предметно-педагогічних здібностей мають показники організаційних, комунікативних та осудних стимулюючих дій, а у зрілих математиків – показник змістової підготовки. Результати кореляційного аналізу предметно-педагогічних здібностей і компонентів індивідуального стилю педагогічної діяльності показують, що їхній взаємозв'язок носить специфічний для кожної із груп характер. За допомогою факторного аналізу показників предметно-педагогічних здібностей, індивідуального стилю педагогічної діяльності і різномірних індивідуальних властивостей у кожній з досліджуваних груп було виділено по 3 значимих фактори (табл. 1 і 2). Ці фактори можна інтерпретувати як виділення різних типів функціональних взаємин між здібностями, стилем і властивостями індивідуальності. У викладачів гуманітарного напрямку зі стажем 5-10 років до першого фактору з найбільшими факторними вагами ввійшли показники, що належать до компонентів педагогічних здібностей і показники, що належать до компонентів індивідуального стилю педагогічної діяльності. Їх можна розглядати як сили, що діють в одному напрямку, які доповнюють один одного і ведуть до успіху у діяльності.